

34. Renouard, A. A. (1825). *Annales de l'imprimerie des Alde, ou Histoire des trois Manuce et de leurs éditions*. 2d ed. Paris [in French].

35. Reume, A. de. (1847). *Recherches historiques, genealogiques, et bibliographiques sur les Elsevier*. Bruxelles: Imprimerie de le Societe typographique Belge [in French].

36. Siennicki, S. J. (1874). *Les Elzevir de la Bibliotheque de l'Universite Imperiale de Varsovie*. Varsovie: Imprimerie du Journal Wiek (de Jean Noskowski) [in French].

37. Vrolijk, A. *Arabic typography in the Netherlands: a brief introduction. TXT: exploring the boundaries of the book*. Retrieved from <http://www.txtleiden.org/2014/arabic-typography-in-the-netherlands> [in English].

38. Walther, Ch. Fr. (1864). *Catalogue methodique des dissertations ou thèses academiques imprimées par les Elzevir de 1616 a 1712, recueillies pour la première fois dans la Bibliothèque Impériale publique à Saint-Petersbourg et décrites: supplément aux Annales de l'imprimerie des Elzevir, publiées par M. Charles Pieters*. Bruxelles: F. Heussner, libraire-editeur [in French].

39. Willems, A. (1880). *Les Elzevir: histoire et annales typographiques*. Bruxelles : G.-A. Van Trigst [in French].

Oleksandra Nedashkivska,

Junior Researcher, Ph. D. student, Vernadsky National Library of Ukraine

The Researches on the Elzeviers – the Editions of the 17th Century Dutch Printing House: Their Achievements and Prospects

The article deals with a brief overview of publications on history, genealogy and publishing heritage of the Elzeviers – the Dutch dynasty of the 17th century publishers. The results of researches in the 19th–20th centuries are elucidated. The main of them (the works of A. Willems, Ch. Pieters, E. Rahir, G. Berghman, D. Davies and the others) were considered. Also attention on the new publications of Dutch book history was paid.

There was made an attempt to analyze all of them, to characterize the current state of this problem and identify future prospects in the study the Elzeviers heritage in Ukraine.

Keywords: Elsevier, Elsevier's editions, book collections, book history, bibliographical catalogues.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2017 р.

УДК 098:655.532.28-021.146.4

Юлія Рудакова,

канд. іст. наук, старш. наук. співробітник

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

ВИДАННЯ БЕЗ ВИХІДНИХ ДАНИХ ДРУКАРНІ ЛЬВІВСЬКОГО ЄЗУЇТСЬКОГО КОЛЕГІУМУ XVIII ст. У ФОНДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Проведено книгознавчий аналіз 16 видань друкарні Львівського єзуїтського колегіуму, в яких не зазначено вихідні дані. Визначено параметри, за якими можна атрибутивати видання без вихідних відомостей. Виокремлено елементи, характерні для видань друкарні Львівського єзуїтського колегіуму та які відрізняють їх від видань інших друкарень.

Ключові слова: стародруки, атрибуція, друкарня Львівського єзуїтського колегіуму, безвихідні видання, вихідні відомості, елементи художнього оздоблення, ініціал, заставка, кінцівка.

У практичній роботі зі стародрукованими виданнями часто виникає необхідність у встановленні певних елементів бібліографічного опису. Брак необхідних бібліографічних даних може бути спричинений як дефектністю примірника, так і відсутністю інформації в самому виданні. Найчастіше виникає потреба в ідентифікації імені автора та встановленні вихідних даних, тобто місця друку, видавництва чи року видання. Метою цієї статті є визначення можливих шляхів і методів атрибуції відсутніх вихідних відомостей, насамперед місця друку, на прикладі видань однієї з українських друкарень.

Частково проблему атрибуції вирішують бібліографічні покажчики та друковані каталоги, при підготовці яких укладачі провели необхідну пошукову роботу та визначили вихідні відомості видань. Водночас інші видання так і залишилися без зазначення місця друку. Частина видань не відображено в бібліографічних покажчиках і друкованих каталогах.

Першим і головним джерелом інформації, з яким працює бібліограф при описі видання, є титульний аркуш і колофон (за наявності), які, як правило, містять дані про місто, де видано книжку, та/або назву видавництва чи прізвище видавця/друкаря, рік. При встановленні відсутніх відомостей

про місто в найпростіших випадках його назва міститься у назві видавництва чи визначається за прізвиськом видавця. Складніше, коли не зазначено ані місто, ані друкарню.

Відправною точкою для встановлення вихідних відомостей може бути інформація, що міститься у назві видання, що особливо характерно для творів панегіричного змісту. Розлогі назви таких творів, як правило, містять інформацію як про їх адресатів, так і адресантів, а також про дату події, якій ці твори присвячено. Панегірики часто складали викладачі та студенти навчальних закладів, наприклад єзуїтських колегіумів. Однак прізвиська авторів рідко зазначалися на титульних аркушах таких видань, у більшості твори видавалися анонімно – від імені цілого навчального закладу, монастиря, провінції тощо. Якщо твір було виголошено від імені закладу, при якому діяла друкарня, то, ймовірно, саме в ній його було надруковано. Підказкою також може бути особа цензора та інша інформація, подана у дозволі на друк. Якщо рік, указаний на титулі, фіксує лише дату, коли відбулася подія, якій присвячено видання, то він же приймається за приблизний рік друку, якщо у виданні немає інших відомостей пізнішого часу, наприклад у колофоні, присвяті чи у дозволі на друк тощо. В інших випадках час друку визначається приблизно за змістом твору, часом діяльності друкарні, папером або іншими побічними ознаками.

Для видань, місце друку яких не можна встановити за переліченими ознаками, визначальним критерієм стає друкарський матеріал: шрифти та елементи оздоблення, підбір шрифтів різної величини, використання курсиву, друкарських марок або університетських сигнетів (для друкарень при університетах), схеми побудови тексту, принципи художнього оздоблення видань тощо. Наприклад, одні друкарні широко використовували гравійовані заставки – відтиски з дощок, інші в якості заставок komponували у кілька рядів смужки з виливних прикрас. У певних друкарнях надавали перевагу гравійованим або вирізьбленим готичним ініціалам, у інших – великим літерам більшого, ніж основний, шрифту.

Деякі панегіричні твори видавалися «парами», в яких одне видання могло не мати вихідних відомостей. У такому випадку їх легко визначити за інформацією про місце друку на іншому – парному виданні. Часом обидва видання такої «пари» не містять на титулі вихідних даних. За нашими спостереженнями, практика видання парних творів (або, іншими словами, твору з двох частин, оформлених як окремі видання) існувала на теренах Речі Посполитої у XVII–XVIII ст. Це були панегіричні твори з нагоди

шлюбу, де адресатами привітання були дві особи. При цьому, як правило, витримувалася така схема: нареченому призначався твір латинською мовою, написаний у прозовій формі, іноді з невеликими віршованими вставками, розміром від кількох до 30–40 аркушів, міг містити також звернення до нареченого, іноді у віршованій формі; нареченій присвячувався віршований твір польською мовою на декількох аркушах, міг містити прозове звернення до нареченої чи її матері. Обидва твори оформлені як окремі видання: мають повноцінні титульні аркуші із зазначеними на кожному з них адресатами привітання та закладами, від яких ці привітання висловлювалися; на їх зворотах найчастіше містяться геральдичні епіграми із зображенням гербів осіб, яким присвячено твори та віршами на ці герби; вони мають окремі, в більшості випадків, сигнатурні формули. У бібліографії твори, що складають такі «пари», вказуються як окремі видання, навіть ті, які мають спільну сигнатурну формулу. Тому при роботі з панегіричним виданням без зазначеного місця друку бібліографу варто пошукати за основними бібліографічними джерелами, чи не існує парного видання. Також у бібліографії відомі шлюбні панегірики, що складаються з двох частин – латиномовної прозової та польськомовної віршованої, – але мають один титульний аркуш та інші атрибути одного видання. Тобто вони є єдиним виданням, а не парою пов'язаних між собою видань. Про явище парних панегіричних творів зазначалося у нашій статті, присвяченій шлюбним панегірикам у фонді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [3]; деякі з них не мають вихідних даних і будуть розглянуті далі.

Для книгознавчого аналізу ми обрали видання друкарні Львівського єзуїтського колегіуму XVIII ст. з фонду відділу стародруків та рідкісних видань (далі – ВСРВ), на титульних аркушах яких не зазначено місце друку. Вивченням історії та репертуару цієї друкарні багато років займається львівський книгознавець Наталія Швець. Її публікації, присвячені різним аспектам дослідження видань друкарні львівських єзуїтів [4; 5; 6], містять важливу інформацію для атрибуції львівських друків. Зокрема авторка представляє результати дослідження елементів художнього оформлення видань друкарні львівських єзуїтів, подає класифікацію та зображення гравійованих ініціалів. Також у її роботах можна ознайомитися з основною бібліографією питання.

Обрані для аналізу видання – це твори панегіричного та філософського змісту. Усі вони надруковані форматом 2°, переважно невеликого обсягу

тексту, прикрашені кількома елементами художнього оздоблення – гравюрами з гербами, гравійованими ініціалами, заставками, кінцівками. У фонді ВСРВ вони представлені різною кількістю примірників, зберігаються переважно у складі конволютів. До тексту статті додано складені у хронологічному порядку бібліографічні описи розглянутих творів з їхніми повними назвами, а також зображення деяких елементів художнього оздоблення, найбільш поширених у виданнях друкарні львівських єзуїтів. Основними бібліографічними покажчиками, з якими зв'язалися аналізовані видання, є каталог українських стародруків Я. П. Запаса та Я. Д. Ісаєвича «Пам'ятки книжкового мистецтва» [1] та покажчик К. Естрайхера «Bibliografia Polska» [7]. У каталозі Я. П. Запаса та Я. Д. Ісаєвича частина видань не відображена, в покажчику К. Естрайхера всі видання наявні, але їхні бібліографічні описи не містять повних вихідних даних.

На початку розглянемо видання, вихідні відомості яких, на наш погляд, встановити нескладно. Це вітальні твори, які мають «пару», на титульному аркуші якої міститься вказівка на місце друку.

1729 р. від Острозького єзуїтського колегіуму вийшло привітання зі шлюбом Станіслава Вінцентія Яблоновського (1694–1754) та Дороти з Бронішів Радоміцької (1692–1774). Польськомовна віршована частина «Capitolium imion, wiecznego szacunku godnych...» [7, 18, с. 360] не має вихідних відомостей, але їх указано на титульному аркуші латиномовної прозової частини «Par orbi domus, Jablonovia amplissimis familiis...» [1, 1132; 7, 18, с. 360]: «Leopoli. Typis Collegij Societatis Jesu». Про одне місце друку цих видань, крім однакових прямих і курсивних шрифтів, свідчать виконані в єдиному стилі мідерити із зображенням гербів Яблоновських «Прус III» (Prus III) у латиномовній частині та Бронішів «Венява» (Wieniawa) у польськомовній. Твір «Capitolium imion...» прикрашено також заставкою та кінцівкою, які можна побачити у багатьох виданнях друкарні Львівського єзуїтського колегіуму. Заставка прямокутна у подвійній рамці, із зображенням всевидячого ока під короною в центрі та двох ваз із квітами по боках, підписана ініціалами гравера «M L» (42 x 142 мм; див. рис. 1). Кінцівка з рослинним мотивом, без рамки (54 x 95 мм; див. рис. 2).

1740 р. друкарня колегіуму видала подвійний вітальний твір із нагоди шлюбу князя Станіслава Любомирського (1704–1793) та Людвіки Гонорати з Потіїв (бл. 1726 – бл. 1786), написаний від імені Луцького колегіуму та Володимирської місії Товариства Ісуса. Латиномовна прозова частина

Рис. 1. Заставка зі всевидячим оком

Рис. 2. Кінцівка з рослинним мотивом

твору «Fontes purpurei inter auspiciatissima Hymenaei solemnna...» [1, 1378; 7, 21, 480] має на титульному аркуші вихідні відомості, на відміну від польськомовної віршованої частини «Affluensya wielkich honogow u sprokrewnionych imion...» [1, 1364; 7, 24, 384]. Обидва видання, крім однакових прямих і курсивних шрифтів, мають однакові мідерити із зображенням гербів Любомирських «Дружина» (Družyna), Потіїв «Вага» (Waga) і Загоровських (рід матері нареченої) «Корчак» (Korczak).

Розглянемо ще три «пари» весільних панегіриків, жоден з яких не має на титулі вихідних відомостей. Обидві частини однієї такої «пари» в каталозі Я. П. Запаса та Я. Д. Ісаєвича визначені як продукція друкарні львівських єзуїтів. Це «Meta soleæ exoptata in signo ter victoriosissimi Pilavæ

triumphalis...» [1, 1188; 7, 26, 555] і «Krzywda krzyżami nagrodzona...» [1, 1185; 7, 26, 555], видані від імені Львівського єзуїтського колегіуму на відзначення шлюбу Северина Юзефа Жевуського (?–1755) й Антоніни Потоцької 1731 р. Звороти титульних аркушів обох частин містять традиційні геральдичні епіграми із однаковими дереворитами із зображенням гербів Жевуських «Кшивда» (Krzywda) та Потоцьких «Пілява» (Pilawa). Видання прикрашають заставка, дві гравійовані кінцівки (з двох дощок) та одна кінцівка, складена з виливних прикрас, а також сім ініціалів. Серед цих прикрас відзначимо поширену у друках львівських єзуїтів прямокутну заставку в подвійній рамці, з квітковим орнаментом на чорному тлі (45 x 135 мм; див. рис. 3), а також п'ять ініціалів, усі в подвійних лінійних рамках, із чотирьох комплектів ініціалів друкарні Львівського єзуїтського колегіуму: «Н» із квітковим орнаментом (48 x 48 мм) [зображення див.: 4, 75, рис. 3], «Q» із янголятком (48 x 48 мм) [4, 77, рис. 7], «N» і «S» із рослинним орнаментом (25 x 24–25 мм) [4, 79, рис. 10], «S» із рослинним зафарбованим орнаментом (47 x 48 мм) [4, 77, рис. 6]. Ініціал «Н» використано також у виданні «Par orbi domus, Jabionovia amplissimis familiis...», заставку – у виданні «Fontes purpurei inter auspiciatissima Numenaei solemnna...».

Рис. 3. Заставка з квітковим орнаментом

Такий же друкарський матеріал використано для видання двох пар панегіриків 1755 р., у яких з нагоди шлюбу Юзефа та Магдалени Агнежки князів Любомирських (?–1755; 1739–1780) висловлюються привітання від імені Польської провінції Товариства Ісуса та Межирицького піарського колегіуму. Це, відповідно, твори «Celsissimis illustrissimis excellentissimis neosponsis principibus...» [7, 21, 467] і «Jasnie Oswieconym Jasnie Wielmożnym xiążętom...» [7, 21, 467], а також «In nuptiarum solenniis...» [7, 21, 453] і «Na powinszowanie szczęśliwie zaszłych słubnych kontraktow...»

авторства Домініка Хойнацького (Chojnacki, Dominik od św. Józefa; 1721–1794) [1, 1929; 7, 14, 195]. Всі чотири видання у геральдичних епіграмах містять гравюри із зображенням двох гербів Любомирських «Дружина» (Drużyna), виконані з однієї мідної дошки, що свідчить про одне місце друку цих творів. Крім того, ці панегірики прикрашають характерні для продукції друкарні львівських єзуїтів заставки, кінцівки та ініціали, що частково повторюються у різних частинах. Серед них – уже згадувані заставки зі всевидячим оком і квітковим орнаментом і кінцівка з рослинним мотивом. Також для прикрашення цих видань використано надзвичайно «популярні» для видань львівських єзуїтів кінцівки з обеліском (без рамки, 56 x 85 мм; див. рис. 4) і коронованим орлом з девізом «Sub umbra alarum tuarum» (без рамки, 71 x 145 мм; див. рис. 5), а також заставку прямокутної форми без рамки, з трьома вазонами з квітами (47 x 153 мм; див. рис. 6). Щодо останнього елемента принагідно зазначимо, що дуже подібна заставка, зроблена з іншої дошки, фіксується у виданнях друкарні Познанського єзуїтського колегіуму того ж періоду, принаймні середини XVIII ст., що є черговою ілюстрацією контактів між видавництвами єзуїтських колегіумів, на які вказує Н. Швець [4, 79].

Рис. 4. Кінцівка з обеліском

Рис. 5. Кінцівка з коронованим орлом

Рис. 6. Заставка з трьома вазонами з квітами

За каталогом Я. П. Запаска та Я. Д. Ісаєвича фіксуються як надруковані у львівських єзуїтів ще три видання XVIII ст. без вихідних даних. Це твір Анджея Гіжицького (Gizycki, Andrzej) «Coronis theologica... id est Theologia uniuersa...» з присвятою львівському римо-католицькому архієпископу Яну Скарбеку (1661–1733), прочитаний у Львівському єзуїтському колегіумі в 1727 р. [1, 1080; 7, 17, 153]. Видання прикрашають гравюра з гербом, ініціал «V» з тюльпанами у подвійній рамці (48 x 48 мм) [4, 75, рис. 1] та двічі повторена заставка з квітковим орнаментом (див. рис. 3). Також це твір Яна Гуга (Gut (Gutkowski), Jan) «Themidis aræ religionis, fortunæ patriæ, ac honoris votum et decus perenne Pilava...», написаний 1729 р. з нагоди вступу на посаду львівського старости Йоахіма Потоцького (бл. 1700–1764) [1, 1125; 7, 17, 476]. Видання прикрашено гравюрою з гербом, ініціалом «H» із квітковим орнаментом, двома заставками – зі всевидячим оком і з квітковим орнаментом (див. рис. 1, 3), а також

кінцівкою, складеною з виливних прикрас. Третє видання – це твір Антонія Розвадовського (Rozwadowski, Antoni) «Diariusz...», присвячений вступу на львівську архієпископську кафедру в 1760 р. Вацлава Ієроніма Сераковського (1700–1780) [1, 1184; 7, 26, 430]. Для оформлення видання, крім дереворита з гравюрою з гербом, використано також заставку з трьома вазонами з квітами та кінцівку з рослинним мотивом (див. рис. 3, 2), а також ініціал «P» з малюнком «заштриховане листя» за класифікацією Н. Швець, у подвійній рамці (47 x 48 мм) з одного з комплектів ініціалів, які використано у багатьох виданнях друкарні Львівського єзуїтського колегіуму [4, 76, рис. 5].

У фонді відділу зберігаються примірники ще п'ятьох видань XVIII ст. без вихідних даних, які ми атрибутували як надруковані у львівській єзуїтській друкарні. Два з них позначено в каталозі Я. П. Запаска та Я. Д. Ісаєвича як львівські без зазначення друкарні, три інших у каталозі не відображено. Чотири з цих творів надруковано тими ж самими прямими та курсивними шрифтами, що й вищезрозглянуті видання, п'ятий – переважно шрифтами менших розмірів. Усі п'ять видань прикрашено характерними для друкарні львівських єзуїтів елементами художнього оздоблення.

У творі «Expectatio Poloniæ dignitas trabeata...» від імені Луцького єзуїтського колегіуму виголошено вітання Міхалу Ієроніму Чацькому (1693–1745?) з нагоди його вступу на посаду волинського каштеляна 1740 р. [1, 1377; 7, 14, 504–505]. На звороті титульного аркуша вміщено мідерит із зображенням герба Чацьких «Свинка» (Świnka), далі в тексті – два ініціали, заставку та кінцівку. Ініціали «A» – «квітнуча папороть» (47 x 48 мм) і «T» – «бароковий орнамент» (47 x 47 мм) за класифікацією Н. Швець, обидва у подвійній рамці, входили до комплектів ініціалів друкарні Львівського єзуїтського колегіуму [4, 75, рис. 2, 3]. Ініціал «T» використано також у парі розглянутих вище панегіриків 1755 р. Кінцівку з цього видання з квітами та птахом (81 x 91 мм; див. рис. 7) уміщено також наприкінці твору «Affluensya wielkich honorow u spokrewnionych imion...» та в інших виданнях львівської єзуїтської друкарні.

Твором «Majestas Aęopagi Vołhyniæ...» у 1745 р. Острозький і Кременецький єзуїтські колегіуми вітали маршалка Великого князівства Литовського Кароля Павла Сангушка (1680–1750) [7, 27, 72]. Видання прикрашають мідерит із гербом Сангушків «Погоня» (Pogoń Litewska), ініціал «F» у подвійній рамці (47 x 48 мм), заставка зі всевидячим оком і

Рис. 7. Кінцівка з квітами та птахом

кінцівка з рослинним мотивом (див. рис. 1, 2). Таку ж заставку, а також кінцівку з коронованим орлом (див. рис. 5) використано у виданні твору «De prima in pontificatum assumptione... Josephi... Załuski...», презентованого 1760 р. від імені Малопольської провінції Товариства Ісуса з нагоди номінації Юзефа Анджєя Залуського (1702–1774) київським єпископом [7, 34, 220]. Крім того, це видання також містить ініціал «S» із малюнком «квітучі кущі» за класифікацією Н. Швець, у подвійній рамці (49 x 42 мм) [4, 76, рис. 4] та мідерит із гербом Ю. А. Залуського «Юноша» (Junosza) та стилізованим знаком ордену Білого Орла.

Твором «Dignitas Tiaræ illustrissimo nobilissimo[que] sangvini, præclaris in ecclesiam virtutibus...» Луцький єзуїтський колегіум вітав призначеного 1755 р. луцьким і берестейським єпископом Антонія Еразма Воловича (1711–1770) [7, 33, 276] (в каталозі К. Естрайхера помилково 1775 р.). Видання прикрашено дереворитом із зображенням герба А. Ю. Воловича «Богорія» (Bogoria), двома ініціалами, один з яких – «Q» із янголятком уже згадувався вище, також заставкою з трьома вазонами з квітами (див. рис. 6), кінцівкою із зображенням половини сонця в бароковому обрамленні та смужкою з виливних прикрас.

У вихідних відомостях видання 1751 р. зазначено лише місто – Львів. Це виклад курсу філософії з позицій томізму дефінітора Польської провінції

Ордену босих кармелітів Анастасія Голембівського (Gołembowski, Anastazy od Najświętszej Trójcy) «Lilium ad influxum pectoralis Phæbi D. Thomæ Aquinatis mirabiliter reflorescens seu Candor philosophiæ naturalis» [1, 1757; 7, 12, 141]. На титульному аркуші друкарі розташували гравюрку, яка у виданнях львівських єзуїтів, як правило, виконує роль кінцівки – з обеліском (див. рис. 4). Також видання прикрашають традиційні для львівської єзуїтської друкарні кінцівки (чотири з трьох дошок): із зображенням половини сонця в бароковому обрамленні, з коронованим орлом і з рослинним мотивом; дві кінцівки, складені з виливних прикрас, дві заставки та два ініціали. Ініціал «E» у подвійній рамці схожий на ініціали з комплекту «заштриховане листя» [4, 76, рис. 5], але меншого розміру – 33 x 26 мм. Ініціал «M» – чорний, без рамки, 19 x 18 мм, належить до комплекту «орнаментальний квітковий візерунок» [4, 78, рис. 9].

Ми розглянули 16 видань друкарні Львівського єзуїтського колегіуму 1727–1760 рр. Хронологічні межі визначав наявний матеріал. Львівські єзуїтські видання XVII ст. значно відрізняються друкарським матеріалом і можуть бути предметом окремого аналізу.

В усіх виданнях не зазначено місця друку, лише на титульному аркуші одного з них вказано місто, в якому його було надруковано. Для частини цих видань місце друку та друкарня встановлюються за бібліографічними покажчиками. Для інших основним джерелом атрибуції вихідних відомостей став друкарський матеріал: шрифти та декоративні елементи художнього оздоблення – гравійовані ініціали, заставки, кінцівки. У парних вітальних творах, з яких лише один має вихідні відомості, для другого їх визначено за першим, а парність видань встановлено за змістом і одним з найбільш показових елементів оздоблення – гравюрама з гербами, які в таких виданнях здебільшого відтиснені з однієї дошки, рідше витримані в одному стилі.

У цілому комплекс друкарських матеріалів, використаних у розглянутих виданнях, переважно панегіричних, є досить великим, адже такі твори «відповідно до їх призначення..., як правило, оформлювалися розкішніше від інших видань» [2, 342]. Одночасно, постійно працюючи з латиношрифтними стародруками, зокрема виданнями українських друкарень, ми можемо стверджувати, що представлені у цій статті елементи художнього оздоблення є типовими для видань друкарні Львівського єзуїтського колегіуму, а тому дозволяють досить упевнено визначити місце друку цих творів, допомогти при атрибуції інших видань без вихідних

відомостей і, таким чином, доповнити національну бібліографію. Продемонстрована методика атрибуції видань без вихідних даних за елементами художнього оздоблення є досить ефективна, особливо при роботі зі стародруківаними виданнями певного регіону чи обмеженого часового проміжку, і може бути використана при дослідженні як вітчизняних, так і іноземних стародруків.

Бібліографічні описи розглянутих видань, які не мають вихідних даних

1. Giżycki, Andrzej. *Coronis theologica in principe meritorum et honorum thesauro deposita, id est Theologia universa illustrissimo, excellentissimo et reverendissimo Domino D. Joanni in Osala et Michalcze Skarbek Dei et Apostolicæ Sedis gratia archiepiscopo metropolitano leopoliensi, abbati plocensi dicata, simul[que] præsuleis plantis ac ultimo theologicis cursus agoni imposita a R. D. Andrea Giżycki Marianæ Acad. rectore. In Aula Collegii Leopoliensis Societatis Jesu Anno ab Unione Hypostatica 1727.* – [Leopolis : Typis Collegii Societatis Jesu, 1727]. – [13] f. : grav. ; 2°. – Сигнатури: [a²],b–c²,d,A–C². Фінгерпринт: t-i- tæi- s.i- tiex C 1727A.

2. [Gut (Gutkowski), Jan]. *Themidis aræ religionis, fortunæ patriæ, ac honoris votum et decus perenne Pilava in illustrissimo excellentissimo Domino D. Joachimo a Potok Potocki capitaneo leopoliensi, sub primum Arcis Castrensis ingressum prono encomio cultus a Collegio Leopoliensi Societatis Jesu Anno placatæ per Aram Crucis Divinæ justitiæ 1729.* – [Leopolis : Typis Collegii Societatis Jesu, 1729]. – [16] f. : grav. ; 2°. – Сигнатури: A–H². Фінгерпринт: m.u, ema- mæe- Fusp C 1729A.

3. *Capitolium imion, wiecznego szacunku godnych, w domu, herbowną Wieniawy sferą, okryślonym Jasnie Wielmożnych, Ichmosciow PP. z Paradyza Broniszow przy weselnym akcie Jasnie Wielmożnego J. M. P. Stanisława na Jabłonowie Iabłonowskiego starosty białocerkiewskiego z Jasnie Wielmożną J. M. P. Dorotą z Broniszow Radomicką wojewodziną inowrocławską, generałową wielko-polską, miedzyrzecką etc. staroscina. Do publicznej estymacyi podane od obligowanego J. W. Domom, Collegium Ostrogskiego Soc: Jesu. Roku, od przyścia na świat w ludzkim ciele, Wiecznego Boga 1729.* – [Lwów : Drukarnia Collegium Societatis Jesu, 1729]. – [13] k. : graw. ; 2°. – Сигнатури: A–F²,G. Фінгерпринт: iaią tyły i.mi PoNa C 1729A.

4. *Meta soleæ exoptata in signo ter victoriosissimi Pilavæ triumphalis inter auspicatissimi hymenæi pompam magnorum neosponsorum. Illustrissimi ac excellentissimi Domini D. Severini in Rozdoł et Rejowiec Rzewuski pocillatoris regni capitanei chełmensis lubomlensis etc. nec non illustrissimæ Antoninæ Potocka supremi limitum regni excubitoris lectissimæ filiæ ad festivos tripudiantis patriæ plausus demonstrata ab applaudente illustrissimis nominibus Collegio Leopoliensi Societatis Jesu pronissimos inter cultus celebrata anno triumphantis in Orbe Dei Hominis 1731.*

– [Leopolis : Typis Collegii Societatis Jesu, 1731]. – [38] f. : grav. ; 2°. – Сигнатури: [1],(1),A–S². Фінгерпринт: --tā e-i- got; glQu C 1731A.

5. *Krzywdą krzyżami nagrodzona przy weselnym okrzykach honorami, splendorami, fortuną wyiaśnionego Panskiego himeneusza Jasnie Wielmożnego Imci. Pana Seweryna na Rozdole y Reiwcu Rzewuskiego podczaszego koronnego chełmskiego lubomskiego etc. starosty y Jasnie Wielmożney Iey-Mości Panny Antoniny Potockiey straznikowny wielkiej koronney etc. wiekopomnym czasom na wielką swiata polskiego estymacyą podana od applauduiacego (!) wielkim jmieniom Collegium Lwowskiego Societatis Jesu.* – [Lwów : Drukarnia Collegium Societatis Jesu, 1731]. – [12] k. : graw. ; 2°. – Сигнатури: [1],(2),A–E². Фінгерпринт: OWie gii, gowe ZKDA C 1731Q.

6. *Affluencya wielkich honorow y spokrewnionych imion, do Jasnie Oswieconych xiążat Lubomirskich Srzeniawy, z Jaśnie Wielmożnych Pocięw, herbownego kleynotu, przez złączoną parę Jaśnie Wielmożną Ludwikę Honoratę Pocięw straznikownę Wielkiego Xięstwa Litewskiego, wołkowiską, radomyską etc. starościankę, z Jaśnie Oswieconym xiążciem S. R. I. Stanisławem Lubomirskim podstolim koronnym, sądeckim etc. etc. starostą sprowadzona. Przy hymeneusza applauzach na zawdzięczenie łask dobroczynnie wylanych Apollina uwienczona laurem od obligowanego Collegium Łuckiego y Missyi Włodzimirskiej Soc. Jesu. Roku Panskiego 1740.* – [Lwów : Drukarnia Collegium Societatis Jesu, 1740]. – [8] k. : graw. ; 2°. – Сигнатури: A–D². Фінгерпринт: m.em h.ie ieie WyOb C 1740A.

7. *Expectatio Poloniæ dignitas trabeata illustrissimi et excellentissimi D. D. Michaelis de Czacki castellani wołhyniæ ad solennem ejus metropolis, suæ[que] simul curulis ingressum; publica omnium satisfactione, applausu, lætitiâ; absoluta, ineunte triumphorum societatem obligato mecænatis amplissimi gratiis, Collegio Luceoriensi Societatis Jesu. Anno expectatæ salutis. 1740.* – [Leopolis : Typis Collegii Societatis Jesu], 1740. – [19] f. : grav. ; 2°. – Сигнатури: [3],A–H². Фінгерпринт: e-m- s.o- isia nibe C 1740A.

8. *Majestas Areopagi Wołhyniæ sub aviti equitis præsidio in celsissimo et excellentissimo Domino Domino Paulo Carolo in Biały Kowel, Smolany, Zasław et Ostrog principe, in Wisnicz, Tarnow, et Iarosław comite, Lubartowicz Sanguszko mareschalco M: D: L: capitaneo cremenecensi et czerkasiensi etc: armis, et curis, pro securitate legum patriæ indefesso. Aucta et propugnata in honoris aditu gratulatorio applausu declarata a devinctissimo suo nomini ducali Collegio Ostrogensi et Cremenecensi Societatis Jesu anno 1745.* – [Leopolis : Typis Collegii Societatis Jesu, 1745]. – [22] f. : grav. ; 2°. – Сигнатури: [1],A–K²,L. Фінгерпринт: s,PS L.is æ)ic bife C 1745A.

9. [Gołembowski], *Anastazy od Najświętszej Trójcy. Lilium ad influxum pectoralis Phæbi D. Thomæ Aquinatis mirabiliter reflouescens seu Candor philosophiæ naturalis octo libros physicorum, libros de generatione, & corruptione, de anima, ac compendium meteororum complectentis. Per R. P. F. Anastasium a SSSma Trinitate*

Carmelit: Discalceatorum provinciae S. Spiritus definitorem 1. candidae juventuti carmelitanae demonstratus. – Leopoli: [Typis Collegii Societatis Jesu], 1751. – [8], 220, 101 [i. e. 99], 46, 49 [i. e. 39], [8] p.; 2°. – Сигнатури: [1],(a),[2],A–Z²,Aa–Zz²,Aaa–Zzz²,Aaaa–Llll²,A–L²,M,A–H²,N²,I²,A–B² (вар. 2: ...A–H²,N²,O²,A–B²). Фінгерпринт: usu- rii- s.i- be*. 7 1751A.

10. Celsissimis illustrissimis excellentissimis neosponsis principibus S. R. J. Josepho Lubomirski subdapifero M. D. L. generali exercituum S. R. M. et Reipublicae etc. etc. ac Magdalenae Lubomirska ensiferi regni filiae lectissimae, fundatoribus suis inter solemnia nuptiarum, votivum applausum offert Societas Jesu Poloniae provinciae, Anno Domini MDCCLV. – [Leopolis: Typis Collegii Societatis Jesu, 1755]. – [21] f.; grav.; 2°. – Сигнатури: [1],(a),A–I²,[1]. Фінгерпринт: o-ie t,n- nse- pl[q C 1755R.

11. Jasnie Oswieconym Jasnie Wielmożnym xiążętom Ich Mościom Świętego Państwa Rzymskiego Magdalene Lubomirski, miecznikównie koronney. Y Jozefowi Lubomirskiemu podstolemu W. X. L. generałowi woysk J. K. M. y Rzeczypospolitey fundatorom swoim przy weselnym aplauzach wdzięczność swoię oswiadcza Societas Jesu prowincyi Polskiej Roku Pańskiego 1755. – [Lwów: Drukarnia Collegium Societatis Jesu, 1755]. – [7] k.; grav.; 2°. – Сигнатури: [1],a,A–B²,C. Фінгерпринт: neie y.y. e.e, OtKa C 1755A.

12. In nuptiarum solenniis celsissimi S. R. J. principis comitis in Wiśnicz et Jaroslaw Josephi Lubomirski subdapiferi M. D. L. Equitis Aquilae Albae. Praefecti exercituum S. R. M. et Reipublicae, cum celsissima S. R. J. principe Magdalena Lubomirska celsissimorum principum regni ensiferorum magnarum dotum filia gratulatio ab obligatissimo amplissimorum fundatorum nomini Collegio Mederecensi Scholarum Piarum, suo et totius provinciae nomine exhibita anno aerae vulgaris 1755 mense junio. – [Leopolis: Typis Collegii Societatis Jesu, 1755]. – [16] f.; grav.; 2°. – Сигнатури: A–H². Фінгерпринт: r:ouè r-se t.e- maNu C 1755A.

13. [Chojnacki, Dominik od św. Józefa]. Na powinszowanie szczęśliwie zaszłych slubnych kontraktów między Jasnie Oswieconą xiążniczką Jey Moscią Magdalena Lubomirską miecznikówną koronną kazimierską etc. starościanką y Jasnie Oswieconym xiążęciem J. M. cią Jozefem Lubomirskim podstolim Wielkiego Xiąstwa Litewskiego kawalerem Orła białego rotmistrzem chorągwi panczerney, tudzież regimentu konnego JKMei y Rzeczypospolitey generałem wiersz oyczysty od obowiązanego wielkiemu jmieniowi Miedzyrzeckiego szkoł pobożnych Collegium przy solennym aktu weselnego cerymoniach JJ. OO. fundatorom dedykowany roku Pańskiego 1755. – [Lwów: Drukarnia Collegium Societatis Jesu, 1755]. – [10] k.; grav.; 2°. – Сигнатури: [1],A,B–E². Фінгерпринт: ląą, m:l. a,a, DoZą C 1755A.

14. Dignitas Tiarae illustrissimo nobilissimo[que] sangvini, praeclearis in ecclesiam virtutibus, singularibus in patriam et rempublicam meritis, illustrissimi et reverendissimi Domini Domini Antonii Wołowicz, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi luceoriensis et brestensis, sacrae reginalis majestatis cancellarii, debita felici in ingressu ad pontificiam

cathedram magno plausu et demisso cultu adorata a Diocesanis Collegiis Societatis Jesu. – [Leopolis: Typis Collegii Societatis Jesu], 1755. – [29] f.; grav.; 2°. – Сигнатури:)a²,B–K²,L,[8]. Фінгерпринт: e-in eson 7.am prvi C 1755A.

15. Rozwadowski, Antoni. Diariusz wyjazdu z przemyskiej, wjazdu do lwowskiej metropolitańskiej katedry. J. W. Jci. x. Wacława Hieronima na Bogusławicach. Sierakowskiego y bawienia się jego w Lwowie. Zebrany przez prawdziwego wielkich doskonałości pasterskich estymatora. Antoniego Rozwadowskiego kasztelana halickiego Do druku zwiadoomością zwierzchności duchowney podanyr. 1760. Diebus Octobris. – [Lwów: Drukarnia Collegium Societatis Jesu], 1760. – [12] k.; grav.; 2°. – Сигнатури: A–F². Фінгерпринт: l.zy e-i. caby doPr C 1760A.

16. De prima in pontificatum assumptione illustrissimi excellentissimi et reverendissimi Domini D. Josephi in Załuskie comitis Załuski kiioviensis et czerniechoviensis sacrorum antistitis gratulatio instituta nomine provinciae Minoris Poloniae Soc. Jesu. Anno M. DCC. LX. – [Leopolis: Typis Collegii Societatis Jesu, 1760]. – [19] f.; grav.; 2°. – Сигнатури: [1],§a§,A,B–I². Фінгерпринт: umo- e-u- s.e (*co C 1760R.

Список використаних джерел

1. *Запаско Я. П., Ісаєвич Я. Д.* Пам'ятки книжкового мистецтва : каталог стародруків, виданих на Україні : у 2-х кн., 3-х ч. – Львів : Вища школа, 1981–1984.
2. *Ісаєвич Я. Д.* Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 520 с.
3. *Рудакова Ю. К.* Шлюбні панегірики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: особливості примірників // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2012. – Вип. 16. – С. 94–116.
4. *Швец Н. П.* О некоторых аспектах атрибуции изданий львовских иезуитов (по материалам каталога типографии Львовского иезуитского коллегіума. 1615–1773) // Книга. Исследования и материалы. – Москва, 2012. – Сб. 95. – С. 63–84.
5. *Швец Н. П.* Создание баз данных по типографским материалам как один из способов реконструкции репертуара издательства (на примере Львовского иезуитского коллегіума. 1615–1773 гг.) // Книга – источник культуры: проблемы и методы исследования : материалы Международной научной конференции (Минск, 25–27 ноября 2008 г.). – Минск, 2008. – С. 365–373.
6. *Швец Н. П.* Репертуар навчальної літератури для гуманітарних студій видавництва Львівського єзуїтського колегіуму // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2010. – Вип. 28. – С. 318–341.
7. *Estreicher K.* Bibliografia Polska. T. 8–35. – Kraków, 1882–2007 (у посиланнях перша цифра – номер тому).

References

1. Zapasko, Ya. P., Isaievych, Ya. D. (1981–1984). *Pamiatky knyzhkovoho mystetstva: katalog starodrukiv, vydanykh na Ukraini* [Monuments of book art: catalog]: Book 1–2. Lviv : Vyscha shkola, Vydavnytstvo pry Lvivskomu universyteti [in Ukrainian].
2. Isaievych, Ia. (2002). *Ukrainske knyhovydannia: vytoky, rozvytok, problemy* [Ukrainian Book Publishing, its Origins, History and Current Problems] (520 p.). Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].
3. Rudakova, Yu. K. (2012). Shliubni panehiryky u fondakh Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: osoblyvosti prymirnykiv [Marriage panegyrics in the fond of V. Vernadsky National Library of Ukraine: features of the exemplars]. *Rukopysna ta knyzhkova spadschyna Ukrainy, Is. 16*, pp. 94–116. Kyiv [in Ukrainian].
4. Shvets, N. P. (2012). O nekotorykh aspektakh atributsii izdaniia Lvovskikh iezuitov (po materialam kataloga tipografii Lvovskogo iezuitskogo kollegiuma. 1615–1773) [About some aspects of attribution of the Lviv jesuits editions (on materials of catalogue of Lviv Jesuit college printing-house. 1615–1773)]. *Kniga. Issledovaniia i materialy, Is. 95*, pp. 63–84. Moscow [in Russian].
5. Shvets, N. P. (2008). Sozdanie baz dannykh po tipografskim materialam kak odin iz sposobov rekonstruktsii repertuara izdatelstva (na primere Lvovskogo iezuitskogo kollegiuma. 1615–1773 gg.) [Creation of databases on typographic materials as one of the methods of reconstruction of publishing house repertoire (on the example of Lviv Jesuit college. 1615–1773)]. *Kniga – istochnik kultury: problemy i metody issledovaniia: materialy Mezhdunarodnoi nauchnoi konferentsii (Minsk, 25–27 noiabria 2008 g.)* [A book is a source of culture: problems and research methods : materials of the International scientific conference (Minsk, on November, 25–27 2008)], pp. 365–373. Minsk [in Russian].
6. Shvets, N. P. (2010). Repertuar navchalnoi literatury dlia humanitarnykh studii vydavnytstva Lvivskoho iezuitskoho kolehiumu [A repertoire of educational literature for the humanitarian studios of Lviv Jesuit college printing-house]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho, Is. 28*, pp. 318–341. Kyiv [in Ukrainian].
7. Estreicher, K. (1882–2007). *Bibliografia Polska*, T. 8–35. Kraków [in Polish].

Yuliia Rudakova,

Ph. D., senior reseacher, Vernadsky National Library of Ukraine

Editions Without Publisher's Imprint of Lviv Jesuit College Printing-House of 18th Century in the Funds of Vernadsky National Library of Ukraine

In the article parameters which are used for attribution of editions without publisher's imprint are defined. Among them there are: bibliographical indexes and printed catalogues; typographical material, such as fonts, elements of decoration, publisher's marks and so on; data from the title, especially in panegyrics that have long titles with information on addressees and addressers of the text; imprint data of coupled edition.

For bibliological study in the funds of hand-printed books and rare editions department of VNLU 16 editions of Lviv Jesuit college printing-house of 18th century without publisher's imprint were chosen. An attribution of these editions needed to be done. The complex of printed materials is quite informative in attribution of Lviv editions without publisher's imprint, especially panegyrics, decoration of which is more luxurious than decoration of other works. At the same time, the majority of engraved initials, head-pieces and tail-pieces make a collection of decorative elements, widely spread in editions of Lviv Jesuits. Hence, elements of decoration are typical for editions of printing-house in question. These elements may be used as quite reliable sources for defining the place of printing of editions without publisher's imprint.

The article contains also bibliographical descriptions of revised editions, placed in chronological order. There are also some images of decorative elements, frequently used in Lviv Jesuit college editions.

Keywords: old-printed books, attribution, Lviv Jesuit college printing-house, editions without publisher's imprint, publisher's imprint, elements of decoration, head-piece, tail-piece, initial.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2017 р.